

Verkondiging

Gemeente in de Heer Jezus Christus,

De donkere en herfstige dagen van vandaag geven aanleiding om even vooruit te denken aan de dingen die komen. Ons huis hangt van rituelen en tradities aan elkaar. Eén ervan is om jaarlijks rondom Sinterklaas naar de film 'Alles is liefde' te kijken en ongetwijfeld volgt rondom Kerst de film 'Love Actually'. In 'Alles is liefde' introduceert prins Valentijn, maar natuurlijk bij monde van de scenarioschrijver Kim van Kooten, het begrip 'tussentijd'. Ik meen dat begrip al eerder bij haar vader, Kees van Kooten, waargenomen te hebben. Natuurlijk kan een mens blijven wachten op de prins op het witte paard en op een wereld die perfect is. Maar de vraag is, zo gaat de prins zonder het witte paard verder, wat doen we dan in de tussentijd? Eigenlijk is heel de film een illustratie van deze tussentijd: hoe mensen om elkaar heenlopen. Misverstand op misverstand stapelen. Het eigenlijke niet zeggen, durven of doen. Naar elkaar verlangen en heel soms elkaar begrijpen en liefhebben.

De laatste hoofdstukken van het evangelie volgens Matteüs ademen sterk in de sfeer van een dergelijke tussentijd. De gemeente van Matteüs leeft jaren na de verschijning, maar toch ook wel degelijk de verdwijning van de Heer in hun midden. Er is de belofte van het Koninkrijk der hemelen, dat ongeveer lijkt samen te vallen met de komst van de Mensenzoon. Maar dat blijft allemaal uit. Dat duurt onderhand wel erg lang. De vraag begint op te komen of de Heer wel ooit terug zal komen. Of hij niet voor eeuwig vertrokken is. Het leven gaat ondertussen gewoon door. Mensen sterven zonder ooit het Koninkrijk der hemelen te

hebben aanschouwd. Het leven in de tussentijd lijkt steeds meer onze tijd van leven te worden. Onze tijd waarin geweld heerst. Aan het schreeuwende onrecht geen einde lijkt te komen. Waarin zich misverstand op misverstand stapelt. Waarin het eigenlijke niet meer gezegd, gedurfd of gedaan wordt. Waarin het soms goed gaat, maar veel vaker niet. En hoe houd je het daarin vol? Hoe blijft je in dat leven hoopvol, vrolijk, verwachtingsvol? Hoe blijf je daarin uitkijken naar de morgen? Dat het beter wordt? Dat de tranen niet meer vloeien en het met de dood en de ziekte en de angst gedaan is?

Ter wille van deze vermoeide en vertwijfelde gemeente schrijft de evangelist Mattheus twee gelijkenissen op in zijn laatste hoofdstukken van zijn evangelie waarvan onze lezing de tweede is. In beide gelijkenissen, die van de dwaze en wijze maagden en deze nu, van de zakenman die zijn slaven een zeker kapitaal toevertrouwt, staat in eerste instantie de afwezigheid van de hoofdpersoon centraal. De bruidegom in de eerste gelijkenis en de zakenman in de tweede. Hij laat kennelijk lang op zich wachten om tamelijk onverwacht terug te keren. En zo valt dus alle aandacht en concentratie op de houding en het gedrag van de mensen die wachten. Wat doen zij in de tussentijd? Houden zij vast aan de hoop die in hen is of laten zij juist elke hoop varen? Hoe zal het hen vergaan?

Toch zijn beide gelijkenissen niet zonder problemen, waarbij ik me nu voor alle helderheid alleen tot die van ons vandaag beperk. Allereerst is er een klassiek misverstand, dat een beetje tot mijn eigen verbazing oude wortels heeft. Vaak, als deze gelijkenis ter sprake komt, hoor ik mensen zeggen dat de boodschap van deze gelijkenis iets is als dat ieder mens verplicht is om met zijn talenten te woekeren. Wie

getalenteerd is, heeft ook de verplichting om daar iets mee te doen. Ongetwijfeld is dat een goed burgerlijke opvatting, al denk ik wel dat wij dat in onze hedendaagse high performance samenleving met de navenante druk en stress die dat met name op jongeren uitoefent, dat niet religieus hoeven te verdubbelen. Maar het is niet de strekking van deze gelijkenis. De talenten waar het hier over gaat, hebben in de grondtaal strikt de betekenis van een zilveren geldeenheid en dat maakt dat deze gelijkenis zich exclusief in het economische domein afspeelt. De Heer die op reis gaat, is een grootkapitalist die zijn personeel opdraagt om zo veel mogelijk met zijn geld te speculeren.

Precies dat maakt deze gelijkenis niet onproblematisch. Wie er de religieuze legitimatie van het kapitalisme in wil zien, heeft niet bij voorbaat ongelijk. De knecht die van de hem toevertrouwde vijf talenten, tien heeft gemaakt, moet iets gedaan hebben dat langs de randen van de legitimiteit zweeft. Had hij het eenvoudig op de bank gezet - iets dat de boze Heer de derde knecht nog aanraadde als een laatste redmiddel, en eigenlijk als een laffe oplossing - had hij onmogelijk dit bedrag kunnen verdubbelen. In de joods hellenistische context van die dagen, moet dit ook de hoorder van toen verdacht in de oren hebben geklonken. Zo iets was de knecht alleen maar gelukt als hij met voorkennis van zaken land had opgekocht. Maar afpersing en halssnijderij valt ook niet uit te sluiten. Vandaag zou je kunnen denken aan XTC productie of de moderne slavernij van buitenlandse werkkrachten in de kassen of de aspergeteelt wier loon tot bijna niets wordt afgeroomd en paspoorten ingehouden.

Een protest hiertegen vinden wij - hoe kan het ook anders? - beeldend geformuleerd in de Dreigroschenroman van Bertolt Brecht. Daarin zijn

wij getuigen van een scene waarin in een kerk, vol met zakenlui, door de bisschop uitgerekend over deze gelijkenis wordt gepreekt. Er is net een oorlogsschip met man en muis vergaan omdat de financiers dat schip zo zo snel en goedkoop mogelijk met een maximale winstmarge hebben laten bouwen zonder dat het zeewaardig was. De verantwoordelijken worden in de kerk door de bisschop ruim in het gelijk gesteld. Inderdaad, zo stelt de bisschop, gaat het er in deze gelijkenis om dat iedereen zo veel mogelijk als in iedereens vermogen ligt, zo veel mogelijk winst maakt. In de scene daarna droomt de arme soldaat Fewcoombey dat hij als hoogste rechter Jezus zelf vanwege deze gelijkenis voor zijn rechtbank heeft. Jezus wordt verantwoordelijk gehouden voor wat al tweeduizend jaar vanaf de kansels klinkt. Jezus verdedigt zich wat zwakjes met het argument dat hij het zo niet bedoeld heeft en dat toch ook die derde knecht er nog iets van had kunnen maken. Waarop de aanklager zegt dat hij die niets heeft, slechts zichzelf heeft als menselijke pond die steeds maar weer door anderen wordt uitgebuit. Daarop zegt Jezus dat hij nu eenmaal niet zo heel veel interesse heeft in economische details en aangelegenheden. Uiteindelijk wordt Jezus veroordeeld omdat zijn gelijkenis eigenlijk zelf een pond is waarmee de mensheid eeuwenlang gruwelijk gewoekerd heeft.

Natuurlijk is deze kritiek op de gelijkenis alleen mogelijk als wij de gelijkenis letterlijk nemen en zo werkt het bij gelijkenissen niet. Toch blijft er ook iets donkers en duisters in deze gelijkenis hangen. Heeft bijvoorbeeld die derde slaaf ook niet gewoon gelijk als hij zijn Heer voor grillig en willekeurig houdt? Iemand voor wie je terecht bang bent? Geeft zijn Heer hem immers niet gewoon gelijk als hij zegt dat zijn Heer iemand is die 'oogst waar hij niet heeft gezaaid en bijeenbrengt vanwaar hij niet heeft gestrooid?' En bovendien, wordt deze knecht inderdaad

niet uitgeworpen in de buitenste duisternis? Waar het geweest zal zijn en het tandengekars? Angst is een slechte raadgever. En daar is deze gelijkenis niet echt vrij van.

We moeten terug naar de tussentijd. Het laatste oordeel op de jongste dag heeft eigenlijk alleen maar betrekking op het leven dat wij nu en op dit moment leiden. De Heer is inderdaad afwezig. Maar het is geen neutrale, het is geen lege afwezigheid. Wij hebben de Heer leren kennen in zijn geboden die spreken van liefde en recht. Wij hebben de Heer leren kennen in zijn ontferming en in zijn barmhartigheid. Die heeft hij ons nagelaten en daar is hij inderdaad hard in. In die zin van zijn vasthoudende eis en zijn gebod om zijn wegen te blijven gaan en zo gerechtigheid en liefde over de aarde te verspreiden. Er zijn twee knechten die dat doen. Die inderdaad de gerechtigheid en liefde over de aarde vermeederen. Er is er één bij wie dat stukt. Iemand bij wie zozegd de gerechtigheid en de liefde van God zo diep verborgen is gaan liggen dat het onvindbaar is geworden.

Het intrigeert mij dat het diepste motief daarvoor angst is. De knecht is bang en dat verlamt hem. Eigenlijk herken ik dat wel. Ik heb dat ook. Er zijn zo van die mensen, die pakken het aan. Die laten zich niet kisten. Die zijn onvermoeibaar aan het werk ter wille van de zaak van liefde en recht. Zij storten zich in petitie's en demonstraties. Organiseren van alles en nog wat. Zij blijven onverstoort in de goede zaak geloven. Ik hoor daar niet bij. Mij kunnen veel dingen, dichtbij en veraf, verlammen. Ik weet bij God niet hoe het verder moet met Gaza en Israël en bij zoveel levensgeschiedenissen sta ik ook met mijn mond vol tanden. Angst kan mijn bestaan beheersen en verlammen. Of mij dat nou meteen slecht maakt, zoals de Heer zegt, dat vind ik nogal radicaal. Maar sloom, dat

zou kunnen. Angst kan ook een soort veilige haven zijn waardoor je eigenlijk nooit echt in actie hoeft te komen of een confrontatie hoeft aan te gaan. De gelijkenis spoort ons aan om de angst van ons af te werpen. Vasthoudend te proberen om de liefde en de gerechtigheid in de wereld en in ons eigen hart hoog te houden en zo niet ten prooi te vallen aan het regime van de angst. Zoekend voorbij te komen aan alles van ons verlamt en zo in bedwang houdt.

Hoe leven wij in de tussentijd? Als ik binnenkort de film 'Alles is liefde' ga bekijken, dan zie ik vooral dat we zomaar wat aan leven. Dat misverstanden en onvermogen blijven bestaan. Maar ook zie ik dat elk mens hunkert naar liefde. Dat inderdaad alles liefde is. En dat het goed is dat onder elkaar te verspreiden. Ons niet te laten verlammen door de wereld zoals die is maar de liefde hoog te houden en niet zo diep te verbergen dat wij haar haast zouden vergeten.

Amen.